

*Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu. Elmi əsərlər, 2025, № 3, s.59-62*  
*Nakhchivan Teachers Institute. Scientific Works, 2025, № 3, p.59-62*  
*Нахчыванский институт учителей. Научные труды, 2025, № 3, с.59-62*

UOT: 373.3:372.881

<https://doi.org/10.30546/670832.2025.02.1068>

## İbtidai siniflərdə bədii istedadlı şagirdlərin aşkara çıxarılmasında "Texnologiya" fənninin rolu

### Müəllif(lər):

**Şəhla Süleymanova**

Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu

Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru

**E-poçt:** [ShahlaSuleymanova@nmi.edu.az](mailto:ShahlaSuleymanova@nmi.edu.az)

<https://orcid.org/0000-0002-2499-7197>

**Açar sözlər:** məktəb, ibtidai sinif, şagird, Texnologiya fənni, bədii istedad, bədii yaradıcılıq

**Annotasiya.** Məqalədə "Texnologiya" fənninin ibtidai sinifdə tədrisinin şagirdlərin bədii istedadlarının üzə çıxarılmasındakı əhəmiyyəti təhlil edilir. Tədqiqatın aparılmasında məqsəd ibtidai sinifdə "Texnologiya" fənni vasitəsilə bədii istedadlı şagirdlərin aşkara çıxarılması imkanlarını araşdırmaq, onların yaradıcılıq potensialını müəyyənləşdirmək, inkişaf etdirməyə yönəlik effektiv təlim metodları və yanaşmaları müəyyən etməkdir. İndiki dövrdə bədii istedadlı şagirdlərin vaxtında aşkar olunması və onların potensialının inkişaf etdirilməsi müasir təhsilin prioritet istiqamətlərindən biridir. Bu baxımdan "Texnologiya" fənninə aid dərslərdəki mövzuların təlim metodları vasitəsilə düzgün istiqamətdə tədrisi bədii yaradıcılığı üzə çıxarmaq üçün mühüm əhəmiyyətə malikdir. Tədqiqatda bu yöndə aparılacaq işlərin, metodikaların rolu göstərilmiş, nəzəri və praktik əhəmiyyəti qeyd olunmuşdur. Bu xüsusda alınan nəticə ondan ibarətdir ki, ibtidai sinifdə "Texnologiya" fənninin tədrisi şagirdlərdə yaradıcılıq potensialını üzə çıxarmaqda əlverişli şərait yaradır.

### Author(s):

**Shahla Suleymanova**

Nakhchivan Teachers Institute

PhD on Pedagogy

**E-mail:** [ShahlaSuleymanova@nmi.edu.az](mailto:ShahlaSuleymanova@nmi.edu.az)

<https://orcid.org/0000-0002-2499-7197>

**Key words:** school, primary grade, pupil, Technology subject, artistic talent, artistic creativity

## The Role of the "Technology" subject in identifying artistically gifted pupils in primary grades

**Abstract.** In the article the significance of teaching the "Technology" subject in primary education in identifying artistic talents of pupils is analysed. The purpose of the study is to investigate the possibilities of identifying artistically gifted pupils through the "Technology" subject in primary grades, to determine their creative potential and to identify effective teaching methods and approaches aimed at its development. At present identification of artistically gifted pupils and the development of their potential in time is one of the essential directions of modern education. In this regard, the proper instruction of topics included in "Technology" textbooks through appropriate teaching methods is of great importance for identifying artistic creativity. In the study the role of relevant activities and methodologies to be implemented in this direction was stated and their theoretical and practical significance were emphasized. The results obtained indicate that teaching the "Technology" subject in primary grades creates favorable conditions for revealing pupils' creative potential.

### Автор(ы):

**Шахла Сулейманова**

Нахчыванский институт учителей

Доктор философии по педагогике

**Э-почта:** [ShahlaSuleymanova@nmi.edu.az](mailto:ShahlaSuleymanova@nmi.edu.az)

<https://orcid.org/0000-0002-2499-7197>

**Ключевые слова:** школа, начальная школа, обучающийся, учебный предмет «Технология», художественная одарённость, художественно-творческая деятельность.

## Роль учебного предмета «Технология» в выявлении художественно одарённых учащихся в начальных классах

**Аннотация.** В статье рассматривается значение преподавания учебного предмета «Технология» в начальной школе в контексте выявления художественно одарённых обучающихся. Цель исследования состоит в анализе возможностей выявления художественной одарённости средствами предмета «Технология», определении творческого потенциала младших школьников, а также в выявлении эффективных педагогических методов и дидактических подходов, направленных на его развитие. В условиях модернизации системы образования своевременное выявление художественно одарённых обучающихся и целенаправленное развитие их потенциала рассматривается как одно из приоритетных направлений. В этой связи особое значение приобретает методически обоснованное преподавание тем, включённых в учебники по предмету «Технология», с применением активных и развивающих методов обучения. В исследовании раскрыта роль соответствующих методик, обозначена их теоретическая и практическая значимость. Результаты показывают, что преподавание предмета «Технология» в начальной школе создаёт благоприятные педагогические условия для выявления и развития творческого потенциала обучающихся.

**Giriş.** Yaradıcılıq qabiliyyətlərinin inkişafı problemi təlim prosesinin əsası, bünövrəsidir, zaman keçdikcə aktuallığını itirməyən, daimi, diqqətlə və gələcək inkişaf tələb edən “əbədi” pedaqoji problemdir. Bu gün cəmiyyət fəal, yaradıcı, aktual sosial-iqtisadi və mədəni problemlərin həllinə yeni yanaşmalar tapmağa hazır, yeni demokratik cəmiyyətdə yaşamağa və bu cəmiyyətə faydalı olan insanlara ehtiyac olduğunu xüsusilə dərk edir. Bu baxımdan, şəxsiyyətin yaradıcılıq fəaliyyətinin inkişafı problemi bu gün xüsusilə aktuallaşır. Çünki uşaq yaşlarında yaradıcılıq qabiliyyətinin üzə çıxarılması onun gələcək inkişafı üçün təməl rolunu oynayır.

İbtidai sinif dövrü şagirdlərdə estetik zövqün, təxəyyülün və yaradıcılıq bacarıqlarının ən fəal inkişaf etdiyi mərhələdir. “Texnologiya” fənni bu bacarıqları inkişaf etdirmək üçün əyani-lik, tətbiqlilik və yaradıcı imkanlar təqdim edir. Bu dövrdə “Texnologiya” fənni vasitəsilə şagirdlərin bədii yaradıcılıq qabiliyyətlərinin inkişafını düzgün istiqamətləndirmək, gələcəkdə bədii, dizayn, sənət və texnologiya sahələrinin inkişafına zəmin yaradıla bilər.

Ümumtəhsil məktəblərində “Texnologiya” fənninin tədrisi şagirdlərin emal texnologiyalarından müstəqil həyatda istifadə etmələrinə, onlarda yaradıcılıq qabiliyyətinin formalaşdırılmasına, texniki sahələr üzrə təhsillərini davam etdirmələrinə hərtərəfli şərait yaradır. Təlim prosesində şagirdlər texniki fəaliyyət imkanlarını müəyyənləşdirir, problemlərin həlli üçün ideyalar irəli sürür, sadə texnoloji işləri yerinə yetirir və nəticələri qiymətləndirmək imkanı əldə edirlər. Eyni zamanda bu fənnin tədrisi şagirdlərin xarakterinin formalaşdırılmasına, onların mənəvi, intellektual və estetik inkişafına, dövrə uyğun texnoloji bacarıqlar əldə etməklə sosial-iqtisadi şəraitə uyğunlaşmalarına zəmin yaradır. Bunlarla yanaşı, həmin fənn vasitəsilə şagirdlər ayrı-ayrı xidmət sahələri üzrə məhsuldar əməyə hazırlanırlar, onların politexnik dünyagörüşü genişlənir və şüurlu peşə seçmələri təmin olunur. Bu fənni öyrənməklə şagirdlər kompüter texnikasına və müasir texnologiyalarla ətraflı tanış olmaqla yanaşı, bədii yaradıcılıq qabiliyyətini inkişaf etdirirlər. Yaradıcı təfəkkürə malik uşaqlar bu fənn vasitəsilə bədii istedadlarını ortaya qoyur, əl işlərini nümayiş etdirir, estetik dünyagörüş-

lərini zənginləşdirirlər. “Texnologiya” fənninin məqsədi yeni sosial-iqtisadi şəraitdə şagirdlərin müstəqil həyata, kütləvi və perspektivli peşələrə hazırlanmalarını, ümuməmək bacarıq və vərdişlərinə yiyələndirmələrini, yaradıcı düşüncə və aktiv fəaliyyət əsasında müxtəlif şəraitlərə asanlıqla uyğunlaşmalarını təmin etməkdən ibarətdir.

Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Milli Kurikulumu çərçivə sənədinə uyğun olaraq ümumtəhsil məktəblərində “Texnologiya” fənninin vəzifələrindən biri də ibtidai təhsil səviyyəsində şagirdlərdə sadə konstruksiyalar və yaradıcı işlərin yerinə yetirilməsi üzrə qabiliyyətlərin aşılmasının təmin olunmasıdır. Bununla da ümumi orta təhsil səviyyəsində, ibtidai təhsil səviyyəsində təyin olunmuş funksional vəzifələrin yerinə yetirilməsi istiqamətində nəzərdə tutulan fəaliyyətləri inkişaf etdirməklə texnoloji və tətbiqi bacarıqların təkmilləşdirilməsi, sadə olmayan texnoloji proseslərin həyata keçirilməsi, yaradıcı texniki təfəkkürün formalaşdırılması, şagirdlərin müasir informasiya texnologiyalarından istifadə imkanlarının genişləndirilməsi, zəhmətsevərlik və yaradıcılıq ruhunda tərbiyə edilməsinin təmin olunması əsas götürülür [6]. Kurikulum sənədi çərçivəsində Texnologiya təliminin məzmunu üzrə şagirdin yaradıcılıq tələb edən sadə model və layihələr qurması ümumi təlim nəticələrində qeyd olunur. Bu göstərir ki, şagirdin bu fənn vasitəsilə yaradıcılıq qabiliyyətinin inkişafı üçün mövzuların seçimi, müəllimin təlim metodu bu istiqamətdə əsas rol oynayır.

“Texnologiya” dərsləri şagirdlərdə əzələlər və barmaqların motorikasını, təqribi ölçməni, fəza təsəvvürlərini, hazırlanacaq məmulatı əyani təsəvvür etməyi, diqqəti və estetik zövqü, texnoloji yaradıcılıq təfəkkürünü (texnologiya və məmulatın quruluşuna dəyişiklik etmək bacarıqlarını, tapşırığın yerinə yetirilməsinin əlverişli yollarını axtarmağı) inkişaf etdirir” [7, s.47].

Texno – “sənət”, logiya – “elm” deməkdir. Texnologiya – sənət haqqında elm anlamı verir. Şagirdlərin əl işlərinin, bədii yaradıcılıq əsərlərinin ortaya çıxması onların bu fənnin tədrisində öyrəndikləri nəzəri və praktik biliklər nəticəsində mümkündür. “Texnologiya” fənni istedadlı, hərtərəfli şəxsiyyətin inkişafı üçün böyük imkanlar yaradan fəndir. Məktəbdə bu fənn vasitəsilə şagirdlərin yaradıcılıq potensialının inkişafı üçün

hər cür şərait yaradılmışdır: yaxşı maddi-texniki baza, çoxlu əyani vəsaitlər, müəllimin düzgün metodikası. Əməyə yaradıcı münasibət prosesində əzmkarlıq, maraq, qətiyyət, təşəbbüskarlıq, müstəqillik, işin görülməsinin ən yaxşı üsulunu və metodunu seçmək bacarığı kimi dəyərli keyfiyyətlər, yəni yaradıcılığın mümkün olmadığı keyfiyyətlər formalaşır. Texnologiya dərsləri idrak maraqlarının, təfəkkürün, təxəyyülün, yaradıcılığın inkişafına, əməksevərlik, qənaətcillik, dəqiqlik, işgüzarlıq tərbiyəsi, onların əməyinin müxtəlif nəticələrinə hörmətlə yanaşmağa yönəlmiş həyat dərsləridir.

Şagirdlərin yaradıcı şəxsiyyətinin inkişafı bütün fənnlərin tədrisi zamanı həyata keçirilir. "Texnologiya" fənni məktəblilərin nəinki öz əməyinin ictimai faydalı əhəmiyyətini dərk etmələri və ona maraq hiss etmələri, həm də yaradıcılıq qabiliyyətlərini nümayiş etdirməyə və konkret əmək fəaliyyətlərində reallaşdırmağa səy göstərmələri üçün şərait yaradır. Bu zaman şagirdlər dərnlərdə, sərgilərdə, ekskursiyalarda iştirak etməli, məktəb meydançasında işləməlidirlər. Burada maraqla, həvəslə işləmək, yeni şeylər öyrənmək istəyini inkişaf etdirmək vacibdir. Müstəqil, fəal və özünə inamla işləmək istəyinə diqqətli olmaq lazımdır. "Təlim prosesində müstəqillik şagirdlərin idrak proseslərini fəallaşdırır, onları həyata hazırlayır, rastlaşdıqları çətinliyi aradan qaldırmaq üçün əvvəllər qazandıqları bilikləri genişləndirməyi, zənginləşdirməyi öyrədir"[8, s.96]. Texnologiya otağında rahat və təhlükəsiz atmosfer yaratmaq vacibdir. Dərs prosesində psixoloji cəhətdən rahat atmosferi təmin etmək, hər bir şagirdə hörmət etmək, ona verilən tapşırıqları yerinə yetirmək bacarığına inam hissi yaratmaq mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Hər sinif üzrə dərsləklərdə mövzulara uyğun düzgün metodikaların seçilməsi əsas məsələlərdəndir. Belə ki, uşaqların yaş və fərdi xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması, onları bu prosesdə pedaqoji və psixoloji cəhətdən düzgün istiqamətlənməsi qarşıya qoyulan məqsədə çatmağın əsas yoludur.

Dərsin formasından asılı olmayaraq, əsas məsələ müəllim tərəfindən təşkil olunan şagirdlərin işidir. Müxtəlif üsullardan istifadə sinifdə yaxşı performans qorumağa imkan verir. "Texnologiya" dərslərində şifahi təlim metodlarından olan hekayə, söhbət, müzakirədən istifadə olunur.

Nəzəri materialı izah edərkən müxtəlif ensiklopedik məlumatlardan, tarixi faktlardan istifadə edilməli, konkret mövzu üzrə məruzə hazırlamaq üçün şagirdlərə tapşırıqlar verilməlidir. Bununla bərabər problemlə vəziyyətin yaradılması, reproduktiv üsul (nümayiş, məşq, təlimat), oyunlardan və oyun formalarından istifadə effektiv ola bilər. Didaktik oyunlardan istifadə bəlkə də ən aktiv tədris üsuludur. Bu, şagirdlərin fənnə marağını saxlamaqla yanaşı, onların idrak fəaliyyətini stimullaşdırır və yaradıcı fəaliyyətə cəlb edir. "Öyrənilən yeni tərz, metod, vasitə və yanaşmalar yaradıcılığı, müstəqilli inkişaf etdirməklə yanaşı, insan şəxsiyyətini, onun insanlara, təbiətə, cəmiyyətə münasibətini, mənəvi dünyasını və s. inkişaf etdirməli, zənginləşdirilməlidir"[1, s.78].

I sinif "Texnologiya" fənni üzrə dərsləkdə [2] "Plastilənlə yapma" bölməsini öyrənərkən "Göyqurşağı və günəş", "Çiçək və ilbiz", "Dovşan və yerkökü", "Panda və bambuk", "Balıq və yosunlar" mövzuları üzrə didaktik oyunların təşkili həm uşaqların idrakını, həm təxəyyülünü, həm təfəkkürünü inkişaf etdirir, həm kollektivdə davranışı öyrədir, həm də bədii istedadlarını ortaya qoymağa imkan yaradır.

II sinif "Texnologiya" fənni üzrə dərsləkdə [3] "Kağızqatlama, hörmə, tikmə və naxış tikmə" bölməsində reproduktiv üsuldən istifadə edərək şagirdlərin bədii yaradıcılığını inkişaf etdirmək olar. "Kvadrat kağızdan fiqurlar. Oriqami. Bayquş fiquru", "İnsan fiquru", "Kağız zolaqlardan hörmə. Hasar", "Düz xətt boyunca tikmə", "Əyri xətlər boyunca naxış tikmə. Çiçək" mövzularının tədrisində nümayiş, məşq, təlimat üsulu ilə şagirdlərin əl işlərini praktik olaraq yerinə yetirməyə nail olmaq olar.

III sinif "Texnologiya" fənni üzrə dərsləkdə [4] "İpliklə iş" bölməsində "Kənar" və "İlgək" tikmələri, İplikdən "Şən aslan" oyuncağı, "Hərəkətli detalları olan oyuncaqlar. Şən ayı balası" mövzularının tədrisində vizual təqdimat və müzakirə, qrup işi, problemlə öyrənmə metodlarından istifadə etməklə şagirdlərin bədii istedadını üzə çıxarmaqla yanaşı, onlarda tənqidi düşünməyi, estetik qiymətləndirməni, praktik bacarıqlarını artırmaq mümkündür.

IV sinif "Texnologiya" fənni üzrə dərsləkdə [5] "Kağız və kartonun emalı" bölməsində "Cildlənmiş məmulatlar, Nazik dəftər", "Bədii işlər üçün çərçivə", "Kartondan karandaşqabının hazırlanması", "Xırdavat üçün mücrü" mövzuları

nın tədrisi zamanı layihə metodu, dizaynyönümlü düşünmə, əməkdaşlığa əsaslanan öyrənmə, fərdi yaradıcılıq tapşırıqları metodlarından istifadə etmək olar. Bu zaman şagirdlərdə bədii istedadlarının inkişafı ilə bərabər problem həll etmə bacarığı, fikirlərini sərbəst ifadə etmək, bir-birini qiymətləndirmək, estetik zövqün inkişafı formalaşır.

**Tədqiqat metodları.** Tədqiqat aparılarkən məlumatların toplanması və təhlili məqsədilə müşahidə, müsahibə və nəzəri təhlil kimi elmi metodlara əsaslanılmışdır. İbtidai siniflərdə “Texnologiya” fənninin tədrisi zamanı dərslərinin birbaşa izlənilməsi yolu ilə şagirdlərin yaradıcılıq bacarıqları, estetik zövqləri və bədii düşüncə tərzləri müşahidə edilərək onların təbii mühitdə davranışlarını və yaradıcılıq meylləri təhlil edilmişdir. Müəllimlər, valideynlər və seçilmiş şagirdlərlə aparılmış yarı-strukturlaşdırılmış müsahibələr vasitəsilə bədii istedadların aşkarlanması və inkişaf etdirilməsi yolları barədə subyektiv fikirlər toplanmışdır. Mövzu ilə bağlı elmi ədəbiyyatın, müasir pedaqoji yanaşmaların, kurikulum sənədlərinin və qabaqcıl təcrübələrin nəzəri təhlili əsasında bədii istedadların müəyyənəşdirilməsi və inkişafı ilə bağlı elmi-metodoloji əsaslar araşdırılmışdır.

**Tədqiqatın praktik əhəmiyyəti** ondan ibarətdir ki, texnologiya dərslərinin yaradıcılıq istiqamətli təşkili üçün real tətbiq imkanları təqdim edir.

**Nəzəri əhəmiyyəti** isə ibtidai sinif şagirdlərinin yaradıcılıq və istedadının inkişafı məsələlərinin elmi-pedaqoji əsaslarını genişləndirdiyi ilə göstərilmişdir.

#### **Yekun nəticə**

Beləliklə, qeyd edə bilərik ki, “Texnologiya” fənninin tədrisi zamanı mövzulara uyğun metodların seçilməsi, rahat mühitin yaradılması əsas məsələlərdəndir. Çünki, bədii yaradıcılıq qabiliyyətləri rahat təhsil mühitində, uşaq özünü azad hiss etdikdə və seçmək hüququna malik olduqda inkişaf edir. Şagirdlər motivasiya edilməli, nailiyyətləri yüksək qiymətləndirilməlidir. Bu zaman gələcəyin bədii istedadının yolunu uğurlu görmək olar. Fənnin tədrisi zamanı əyləncəli me-

todlardan istifadə əhəmiyyətli təsir göstərə bilər. Bu uşaqların diqqətini cəlb etmək üçün mühüm addımdır.

Yaradıcı təlim metodlarının sistemli istifadəsi ilə uşaqlarda fərdi nəticələrə nail olmaq üçün fərdi yanaşma, öz nöqtəyi-nəzərini müdafiə etmək və qorumaq bacarığı formalaşır. Uşaqlar ünsiyyətçil olurlar. “Texnologiya” fənni şagirdlərin yaradıcı düşünmə, təsviri təxəyyül və estetik ifadə bacarıqlarının inkişafı üçün əlverişli zəmin yaradır. Yaradıcı tapşırıqlar və layihə əsasında təlim metodları bədii istedadlı şagirdlərin daha tez fərqlənməsinə səbəb olur. Müəllimin fərdi yanaşması və müşahidələri bu istedadların vaxtında aşkarlanmasında əsas rol oynayır.

#### **Ədəbiyyat**

1. Ağayev, Ə. Təlim prosesi: Ənənə və müasirlik / Ə. Ağayev. – Bakı: Adiloğlu, –2004. – 113 s.
2. Axundov, N. Texnologiya. I sinif üçün dərslik. / H. Əhmədov, S. Nuruqızı. – Bakı: Aspoliqraf, – 2020. – 65 s.
3. Axundov, N. Texnologiya. II sinif üçün dərslik. / H. Əhmədov, S. Yahyayeva. – Bakı: Aspoliqraf, – 2021. – 71 s.
4. Axundov, N. Texnologiya. III sinif üçün dərslik. / H. Əhmədov, S. Yahyayeva, X. Səlimova. – Bakı: Aspoliqraf, – 2022. – 71 s.
5. Axundov, N. Texnologiya. IV sinif üçün dərslik. / H. Əhmədov, X. Səlimova, S. Yahyayeva – Bakı: Aspoliqraf, – 2019. – 79 s.
6. “Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin dövlət standartları”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı. Bakı şəhəri, 3 iyun 2010-cu il
7. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Azərbaycan Respublikası Təhsil Problemləri İnstitutu Azərbaycan Respublikasının Ümumtəhsil məktəbləri üçün Texnologiya fənni üzrə Təhsil Proqramı (kurikulumu) (I-X siniflər). – Bakı, – 2013, – 129 s.
8. Kərimov, Y. Təlim metodları. Dərs vəsaiti. / Y. Kərimov – Bakı: RS Poliqraf, –2007. – 272 s.

*Məqalə pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor Fərahim Sadiqov tərəfindən təqdim olunmuşdur.*

İlkin daxilolma – 29.04.2025, son daxilolma – 22.05.2025, qəbul olunma – 10.09.2025